

MUISTOKIRJOITUS

Leena Lehtinen

Eero Siljander (1953–2024): Intohimoinen harrastaja jätti pysyvän jäljen suomalaiseen arkeologiaan

Arkeologian harrastus ja harrastajayhdistykset kokivat nousukauden 1990-luvulla, mikä on jatkunut näihin päiviin asti. Tämä on ennen kaikkea ihmisten ansiota ja siitä nousee esille työtä kantavia henkilöitä. Mitenkään väheksymättä aikaisempien vuosikymmenien harrastajia, alan tunnetuin ja aktiivisin henkilö oli hollolalainen Eero Siljander (1953–2024). Eeron tekemä työ suomalaisen arkeologian eteen oli käsittämättömän laajaa, verkostoitunutta ja huikeaan tietomäärään perustuvaa.

Hänen aktiiviset vuotensa arkeologian parissa alkoivat 1990-luvun alussa avoimen korkeakoulun opinnoista jatkuen äkkinäiseen kuolemaan saakka marraskuun lopulla 2024. Eeron työ kattoi lukemattoman määrän hänen vetämiään kotimaan ja ulkomaan matkoja, luentoja, julkaisuja, yhdistystoimintaa, kotiseututyötä, muinaisjäännöslöytöjä ja kaivauksiin osallistumisia (kuva 1). Kirsikkana kakun päällä oli Eeron lempilapsi, arkeologiaan erikoistunut Hiisi-lehti, jonka päätoimittajana hän toimi lehden perustamisesta vuodesta 2004 kuolemaansa saakka. Toukokuussa 2025 ilmestyneessä Hiisi 1/2025-lehdessä on useampi hänestä tehty kirjoitus.

Siljanderin erikoisaloja kalliotaiteen lisäksi olivat Suomen, Venäjän ja Euroopan, erityisesti Viron, arkeologia sekä sota- ja kirkkohistoria (kuva 2). Hän oli mukana Viron muinaistaideseuran toiminnassa 1990-luvun alusta alkaen ja tämän esimerkin innoittamana päätettiin perustaa Suomeen oma muinaistaideseura 1998. Eero Siljander kuului seuran perustajajäseniin ja oli pitkään sen hallituksessa.

Siljander teki työuransa Hankkijalla ja Kemppe Oy:ssä ja ehti olla vuoden rauhanturvaajana Suezilla. Vaikka hänen arkeologian tietomääränsä oli hämmästyttävän suurta, hän ei koskaan hankkinut itselleen akateemista tutkintoa eikä sitä kaivannutkaan. Eero Siljanderin muistopuheissa toistui maininta hänen ilmiömäisestä muististaan, joka oli

Kuva 1. Eero Siljander (vasemmalla) opastaa 12.9.2009 Sarsa ry:n järjestämällä arkeologian harrastajien seminaariretkellä Lempäälän Pirunlinnalla. Kuva: Kimmo Puranen.

Kuva 2. Eero Siljander kiersi ahkerasti katsomassa mahdollisia kalliotaidepaikkoja. Tässä hän tutkii marraskuussa 2007 Asikkalan Kittikallion kalliomaalausta. Kuva: Kimmo Puranen.

kuin tietokone löytäen heti tiedot jokaiselle muinaisjäännökselle, löytöesineelle, kirkolle tai sotahistorian taistelupaikalle.

Siljanderin panos erityisesti eteläisimmän Suomen harrastaja-arkeologiyhdistyksille oli tärkeä, koska hän ”tunsi kaikki” ja antoi kokemukseensa perustuvaa apua ja tukea yhdistyksille. Hänellä oli myös tiiviit suhteet moniin ammattiarkeologeihin, ei vähiten Hiisi-lehden kautta.

Eero Siljander sveikkailijana

Tutustuin Eeroon vuonna 1992, kun Savonlinnan maakuntamuseon arkeologina järjestin sikäläisten harrastaja-arkeologien retken Äänisen kalliopiiirroksille. Sattuman kautta matkalle tuli myös joukko Päijät-Hämeen ja Helsingin seudun harrastajia, joukossa Eero Siljander. Tämän onnistuneen matkan jälkeen kalliotaiteen ja muinaisjäännösten keräily jatkuu vuosittain aina vuoteen 2008 saakka. Ryhmittymä alkoi

Kuva 3. Sveikkailijoita bussissa Keski-Uralin matkalla 5.8.2005. Eero Siljander takapenkillä oikealla, tämän kirjoittaja vieressä. Kuvassa takarivillä myös Erkki Luoma-aho (vasemmalla) ja Erkki Hannonen, keskirivillä Riitta Virtanen, Sep-po Kinos, Kati Tarma ja Jukka Ahokas. Edessä Kaarina Sulamäki. Kuva: Kimmo Puranen.

pian nimittää itseään Sveikkailijoiksi, mikä tuli Liettuan sanasta "I sveikata" eli kippis (kuva 3).

Keskityn tässä nyt näihin matkoihin, joilla kaikilla olen ollut mukana. Sveikkailumatkat olivat monissa suhteissa uskomattomia ja ne kertovat, kuinka arkeologiasta kiinnostuneet voivat rohkeasti ja innolla kiertää paikkoja, joilla harvat suomalaistutkijat ovat käyneet.

Onnistumisen tärkeä tekijä oli matkoille saatu erinomainen tulkki, Savonlinnan maakuntamuseon museolehtori Irmeli Soininen. Myöhemmin tulkin tehtävä siirtyi Väino Poikalaiselle, tulkkausta tekivät myös Loit Joekalda ja Pirjo Uino.

Matkoja tehtiin Äänisen jälkeen Uikujoelle ja Solovetskiin, Laatokan ympäri, siitä siirryttiin itään päin Volgan mutkaan, sitten Vello Lougaksen opastuksella Baltian maihin. Siperiaa ja Uralia valloitettiin kahdeksan matkan verran, painopisteen olleessa kalliotaitteessa ja muinaisjäännöksissä muita nähtävyyksiä unohtamatta (kuva 4). Viimeinen, 17. matka tehtiin vuonna 2008 Itä-Espanjan kalliotaidekohteille.

Matkalaisissa oli mukana heterogeeninen ryhmä eri puolilta Suomea: lähinnä harrastajia Hämeenlinnasta, Etelä-Savosta ja pääkaupunkiseudulta, täydennettynä parilla virolaisella ja muutamalla arkeologilla. Matkoilla oli mukana kalliotaidetutkijoita kuten Pekka Kivikäs, Eero Autio ja Väino Poikalainen. Osa matkalaisista on jo siirtynyt ajasta ikuisuuteen ja ryhmässä oli jonkin verran vaihtuvuutta, vaikka suurin osa oli useilla matkoilla. Järjestelyjen takia matkalle mahtui yleensä noin 14 henkilöä. Ryhmä oli koko ajan täysin vapaa eikä organi-

Kuva 4. Ryhmämme otettiin vastaan paikoin kuin valtiövieraat. Kuvassa kansantanssia ja -laulua esittänyt vastaanottoryhmä Baskiriassa. Kuva: Leena Lehtinen 8/1999.

soitunut mihinkään järjestöön. Vastuullista matkanjärjestäjää ei ollut ja matkojen yhteiset kulut maksettiin yhteiskassasta käteisellä. Ei tarvittu etukäteen hyväksyttyä toimintasuunnitelmaa tai talousarviota, ei toimintakertomusta ja tilintarkastajia – ja kaikki sujui! (kuva 5)

Kuva 5. Tauon paikka Lena-joen suulla Shiskinin metsänvartijan talolla, jossa yövyimme 8/2003. Sen jälkeen laivala lähes viikon Baikalin kierros. Kuva: Kimmo Puranen.

Sveikkailumatkoja tehtiin seuraavasti:

- 1992 Ääninen
- 1993 Uikujoki ja Solovetski
- 1994 Laatokan ympäri
- 1995 Baltia (Viro, Latvia, Liettua)
- 1996 Länsi-Viro
- 1997 Volgan mutka: Tatarstan ja Marinmaa. Mukana myös YLEn TV-ryhmä
- 1998 Novgorod ja Pihkova
- 1999 Etelä-Ural ja Baskiria
- 2000 Tom-joki Hakassia
- 2001 Valcamonica, Italia
- 2002 Altai
- 2003 Lena-joki ja Baikal
- 2004 Tuva
- 2005 Keski-Ural
- 2006 Bulgaria
- 2007 Hakassia
- 2008 Itä-Espanja

Oppaina oli lukuisia arkeologeja muun muassa Nadeshda Lobanova, Valeri Patrushev, Volodja Shirokov, Vladimir Semjonov ja Marina Kilunovskaja, Vello Lougas ja viimeisillä matkoilla useita kertoja Irina Rusakova.

Matkoista on tehty kolme kirjaa, joista käy hyvin esille se mitä ja missä näimme ja koimme:

Kinos, Seppo & Siljander, Eero 2001. *Uralilta Jeniseille. Etelä-Uralin, Tom-joen ja Hakassian kalliokuvia.*

Siljander, Eero, Kinos, Seppo & Poikalainen, Väino 2005. *Altain vuorilta Baikalin kallioille. Matkoja Altain, Ylä-Lenan ja Baikalin kalliokuville.*

Poikalainen, Väino & Siljander, Eero 2009. *Matka Tuvaan ja Keski-Uralille. Esihistoriallisia kohteita sekä kalliotaideita.*

Kaikki toimi ja järjestyi – liekö Siperian shamaanien ansiota?

Matkojen ajoitus oli onnekas sattuma, koska juuri niihin aikoihin Neuvostoliitto kaatui ja Venäjä alkoi avautua länteen päin. Myös uusia lentoyhtiöitä perustettiin ja lennot Siperiaan olivat edullisia. Lähialuematkojen luottojärjestäjämme järjesti meille liput pääasiassa Pulkovo- ja KrasAir-lentoyhtiöihin.

Vieläkin ihmettelen, kuinka hyvin ja helposti matkat järjestyivät. Emme ylikorostaneet ryhmämme arvovaltaisuutta, mutta oppaamme taisivat sitä jopa liioitella. Hieman ihmettelimme, kun ensimmäisellä Keski-Venäjän matkallamme Volgan mutkassa kaupunginjohtaja kertoi, että he olivat rakentaneet uuden tien ihan vain ryhmämme kulkua varten. Kipusimme vaativille vuoristoille ja kurgaaneille. Näimme museota ja luolia, muun muassa Altain kuuluisan Denisovan, Uralin Kapovan ja Ignatievan paleoliittiset luolat. Ylitimme jokia ilman siltoja ja kierimme laivalla Baikalia. Nukuimme teltoissa, jurtissa ja poltimme hevosenlantaa puuttomilla aroilla. Näimme pyhiä lehtoja ja saimme shamaanien tuen eri menoissa (kuvat 6 ja 7).

Se, miten hyvin Sveikkailumatkat onnistuivat, on hämmästyttävää: vaikka kommelluksia ja vastoinikäymisiä tuli, kaikki sujui ja aina oltiin valmiina seuraavaan matkaan. Ryhmämme nautti kulkemisesta ja sen yllätyksistä. Mitään ei pelätty ja kaikesta selvittiin. Bussia työnnettiin

Kuva 6. Tuvan matkalla 11.8.2004 Eero pyhällä paikalla. Pyhään puuhun on solmittu kankaanpalasia. Nauhoja sidotaan, jotta saataisiin terveyttä tai onnea, jopa rahaa. Nauhan väri kertoo toivomuksen kohteen. Kuva: Kimmo Puranen

Kuva 7. Tuvassa meitä kuljetettiin kallioitaidekohteille ja muille nähtävyyksille tuntien ajan tällä ikkunattomalla koppiautolla, jonka ovi suljettiin ulkoapäin salvalla. Kuva: Kimmo Puranen 11.8.2004

mutaisilla teillä ja laulu raikui bussissa. Oppaamme Irinan suosikki oli ”Väliaikaista kaikki on vaan” (kuva 8).

Kun selasin matkakirjojamme, tajusin, kuinka tärkeää dokumentointia olemme tehneet Venäjän muinaisjäännöksistä 1990–2000-lukujen taitteessa. Kuljimme Venäjällä myös 1800–1900-luvun vaihteen suomalaisten arkeologien jalanjäljissä ja paikoin olimme toinen suomalaisryhmä heidän jälkeensä.

Lumipallo, joka aiheutti vieläkin pyörivän matkailuvyöryn

Sveikkailumatkat poikivat paljon lisää muita matkoja. Moni Sveikkailija on edelleen aktiivinen muun muassa Suomen Muinaistaideseurassa ja osallistui ensimmäiseen Ranskan ja Espanjan kalliotaideluolien retkeen 2004, jota olin järjestämässä. Sen jälkeen Eero ystävineen – Kulttuuriosuuskunta Vehrän toimijoiden Kiti Häkkisen ja Katja Kuuramaan kanssa – otti matkoista kopin ja järjesti useita arkeologisia matkoja Eu-

Kuva 8. Ryhmämme laulaja Hannu Riihivaara ja paikalliset opettajat musisoivat Keski-Uralin matkalla, laulu taisi olla ”Uralin pihlaja”. Olimme matkalla Irbit-joen kalliomaalausta katsomaan. Keski-Ural 10.8.2005. Kuva: Kimmo Puranen.

rooppaan yli kymmenen vuoden ajan. Näiden matkojen vastuutahoina olivat Helsingin seudun kesäyliopisto, Tieteen Ystävien Seura, Suomen muinaistaideseura sekä Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto. Tieteen ystävien seuran ja muinaistaideseuran matkat jatkuvat edelleen. Ulkomaan matkojen lisäksi Eero oli aina valmis järjestämään myös kotimaan arkeologisia matkoja niin harrastajaseuroille kuin Hii-si-lehden lukijoille. Hän oli myös osakkaana arkeologisia matkoja järjestäneessä Muinaismatkat-yrityksessä ja omisti Väino Poikalaisen kanssa maalaistalon Tarton eteläpuolelta.

Eero Siljanderin vahvuus oli tiedonjanon lisäksi hänen itseluottamuksensa: vaikka hän matkoilla saattoi antaa vaatimattoman kuvan, hän ei epäröinyt osallistua, ottaa yhteyttä ja järjestää asioita.

Sveikkailumatkat oli lumipallo, joka edelleen johti harrastajien matkailuvyöryyn pitkälti Eeron aktiivisuuden ansiosta. Ilman Sveikkailijoiden rohkeutta kiertää vauhdilla mitään pelkäämättä kaukaisia kohteita, olisi nyt Suomen harrastaja-arkeologien käsitys maailman esihistoriasta paljon suppeampi. Harrastajien matalan kynnyksen retket ovat tehneet erityisesti Euroopan ja Baltian historian monille tutuksi. Suomalaiset harrastaja-arkeologit ovat matkojen ja muun toiminnan kautta ottaneet haltuun sen rikkauden, minkä maapallomme historia voi tarjota (kuva 9).

Kuva 9. Monet kalliotaidekohteet, kuten tämä seinämä Hakasissa olivat korkealla vuoristossa. Kuva: Leena Lehtinen 8/2007.

Olen varma siitä, että näillä matkoilla oli oma tarkoituksensa, ne oli tehtävä juuri silloin kun siihen oli mahdollisuus – nyt nämä matkat ovat käytännössä mahdottomia, eikä lähtijöitä ole. Harva meistä yltää Eero Siljanderin aktiivisuuteen, mutta me kaikki voimme kokea arkeologian ja historian kautta maapallon kulttuurien rikkauden, yleismaailmallisuuden ja yhteisöllisyyden (kuva 10).

Kuva 10. Tuvan matkan ryhmäkuva 10.8.2004. Edessä keskellä vihreässä takissa monivuotinen oppaamme Irina Rusakova. Oikealla istuu paikallisoppaamme Tuvassa tuolloin kaivauksia tehnyt Marina Kilunovskaja poikansa vieressä. Annoimme heille lempinimet Isopörrö ja Pikkupörrö. Kuva: otettu paikallisen toimesta Kimmo Purasen kameralla.

Toivotaan, että maailma tarjoaa jatkossakin mahdollisuuden matkustaa turvallisesti maissa, mihin uskaltaa mennä ja missä ei tarvitse pelätä (kuva 11).

Kiitän kirjoituksen tarkistaneita Kimmo Purasta (myös kuvista), Kaarina Sulamäkeä, Tuija Wetterstrandia ja Katja Kuuramaata.

Kirjallisuus

Lehtinen, L., Rantanen, P., Sulamäki, K. & Wetterstrand, T. 2025. Muinaisuuden moniottelija. *Hiisi* 1/2025.

Poikalainen, V. 2025. Vuorovaikuttaja Eero Siljander. *Hiisi* 1/2025.

Puranen, K. 2025. Muistoja ystävästäni Eerosta. *Hiisi* 1/2025.

Leena Lehtinen on eläköitynyt arkeologi ja museotyöntekijä. Hänen viimeinen työpaikkansa oli Oulun museo- ja tiedekeskukseen kuuluva Kierikki.

Kuva 11: Eero Siljander ja kuppikivi. Kuva otettu Eeron kameralla, kuvaaja tunte-maton.